
MADANIYAT VA SAN'AT SOHASINI BOZOR MUNOSABATLARI SHAROITIDA BOSHQARISH

B.Sobirov

FarDU

San'atshunoslik fakulteti,

Musiqa ta'lim kafedrası

katta o'qituvchisi

b.sobirov440@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada madaniyat bozorining ijodkor xodimlar bilan is'temolchilar o'rtasidagi ixtiyoriy, kelishilgan, tovar-pul muomalasi qonunlariga asoslangan moddiy va ma'naviy munosabatlari haqidagi fikrlarni ilmiy tarzda yoritilgan.

Kalit so'zlar: Bozor – ayirboshlash, munosabat, oldi-sotdi, taqsimot, is'temol, tamoyil, ehtiyoj, xizmat, faoliyat, madaniy boylik.

АННОТАЦИЯ

В статье научно исследуются идеи материальных и духовных взаимоотношений культурного рынка между творческими работниками и потребителями, основанные на законах добровольного, согласованного, товарно-денежного обращения.

Ключевые слова: рынок - обмен, отношение, торговля, распределение, потребление, принцип, потребность, услуга, деятельность, духовные ценности.

ABSTRACT

The article scientifically researches the ideas of material and spiritual relationships of the cultural market between creative workers and consumers, based on the laws of voluntary, coordinated, commodity-money circulation.

Key words: market - exchange, attitude, trade, distribution, consumption, principle, need, service, activity, spiritual values.

KIRISH

Madaniyat sohasining bozor munosabatlarida bajarishi lozim bo'lgan vazifalari tarkibiga xalq badiiy xunarmandchiligi va amaliy san'at ham kirib, unda xalqimizning durdonasi bo'lgan hunarmandchilik ichki bozorni kerakli mahsulotlar

bilan to'ldirish, odamlarni ish bilan ta'minlabgina qolmay, xalq amaliy san'atini takomillashtirish va kelajak avlodga meros qilib qoldirish, milliy qadriyatlarimizni, osori atiqalarimizni jahon bo'ylab namoyish etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Madaniyat bozori bu – ijodkor xodimlar bilan is'temolchilar o'rtasidagi ixtiyoriy, kelishilgan, tovar-pul muomalasi qonunlariga asoslangan moddiy va ma'naviy munosabatlardir¹. Bunday asosiy maqsad aholining turli xil madaniy-badiiy is'temol mollari va xizmatlarga bo'lgan talabini qondirish yotadi¹.

Madaniyat bozorining negizini madaniy-iqtisodiy aloqa tashkil qiladi. Bu aloqa vositasi is'temolchi oladigan madaniy boylik va undan keladigan moddiy manfaatdorlik hisoblanadi. Bunda hal qiluvchi mezon – is'temolchining ehtiyoji bo'ladi. Madaniyat bozorini boshqarishda iqtisodiy, tashkiliy, ma'muriy va nihoyat psixologik usullar qo'llaniladi².

Madaniyat va san'at sofi bozor negizida rivojlana olmaydi. U davlat tomonidan mablag' bilan ta'minlanishi lozim. Madaniyat soha mehnati natijasida real tovar mahsuloti yaratilmaydi. Bu jarayonda iqtisodiy munosabatlar asosan, qandaydir bir buyum shaklida gavdalanmasdan, balki faoliyat (xizmat) shaklida namoyon bo'ladi.

Madaniyatda mehnat ta'sir qiladigan ob'ekt tabiatdagi narsalar buyumlar bo'lmasdan, balki insonning o'zidir. Umumiy bozorda tabiiyki moddiy boylikning xaridori ko'proq bo'ladi. Madaniy boylik yaratuvchilar soni sanoqli bo'lganidek ular mahsuloti qadrini o'rniga qo'yadigan xaridorlar ham hisobli bo'ladi. Va nihoyat madaniyatda malakali mehnat hissasining yuksakligi bilan izohlanib, "mehnat quroli" ijodiy qobiliyat va bilimdir.

Shu bilan ham madaniyat bozori umumiy bozordan farq qiladi. Madaniyat, bozor iqtisodiyotining tamoyillarini ifodalovchi soha sifatida quyidagi – siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy vazifalarni hal etishni malakasiga, bilim va qobiliyatiga bog'liq ekanini unutmasligimiz lozim.

Biroq, sohaning ko'plab o'rta va quyi bo'g'in xodimlari tafakkurida madaniyat mehnat mazmunini bozor munosabatlariga xos tarkibiy yangilanishlarini amalga oshirishni strategik ustuvor yo'nalishlari o'ta muhim amaliy ahamiyat kasb etadi deb bo'lmaydi. SHu bois, bozorni biladigan tijoriy tafakkurga moyil yangi iqtisodiy

¹ Mirziyoev SH.M.Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi // O'zbekiston Respublikasining Prezidenti SHavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi 07-12-2016. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 48 b.

² G'ulomov S.S Menejment asoslari². Toshkent-1998 yil

tafakkurda shakllangan madaniyat xodimlarini tarbiyalash, madaniyat sohasining bozor tamoyillari asosida boshqarishning asosidir.

Bozor iqtisodiyotida madaniyat soha faoliyatining natijasi tomoshabin tomonidan qay darajada qabul qilib olishi bilan o'lchanadi. Qaysi bir madaniyat muassasasi, is'temolchi istak talablaridan kelib chiqib o'z mehnatini tashkil etsa, shunchalik ko'p daromad oladi. Boshqacha aytganda madaniyat muassasalariga kelayotgan barcha daromadlar o'z mulki bo'lib, ularga bunga egalik qilish va uni tasarruf etish huquqi beriladi. Bu ishonch esa har bir xodimda o'z ish joyiga haqiqiy ho'jayinlik qilish hissini oshirib, ularda o'z-o'zini boshqarish uchun zamin yaratadi. Bozor iqtisodi har bir madaniyat muassasasini va ijodkorni yanada samaraliroq, sifatliroq ishlashga da'vat etadi. Eng muhimi, ular o'z is'tedodlarini, tashkilotchilik qobiliyatlarini ishga solish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada madaniyat jabhasida o'zaro sog'lom iqtisodiy va ijodiy raqobat yuzaga keladi. Umuman, madaniyat muassasalari va sa'y-harakatlarini tinglovchi va tomoshabin talabiga bo'ysundirilishi kerak bo'ladi. Bu holda madaniyat muassasalari tadbirlar soni bilan emas, balki tomoshabinlar soni bilan o'lchanadi.

Madaniyat sohasining bozor munosabatlarida bajarishi lozim bo'lgan vazifalari tarkibiga xalq badiiy xunarmandchiligi va amaliy san'at ham kirib, unda xalqimizning durdonasi bo'lgan hunarmandchilik ichki bozorni kerakli mahsulotlar bilan to'ldirish, odamlarni ish bilan ta'minlabgina qolmay, xalq amaliy san'atini takomillashtirish va kelajak avlodga meros qilib qoldirish, milliy qadriyatlarimizni, osoriyatlarimizni jahon bo'ylab namoyish etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bozor iqtisodiyoti savdo-sotiq tijoratsiz amalga oshmaydi. Hunarmandlar tayyorlagan buyum va mahsulotlar ham bundan holi emas. Xonadon sharoitida yakka tartibda faoliyat ko'rsatuvchi hunarmand o'z mahsulotining narxlarini is'temol bozoridagi talab va taklifdan kelib chiqqan holda mustaqil ravishda belgilashi kerak. Shu bois, hunarmandlar va amaliy san'at namoyondalari tomonidan ishlab chiqarilgan buyum va mahsulotlarni kim oshdi savdosida sotishda, shu jumladan, eksport qilishda barcha shart-sharoitlarni yaratish muhimdir. Bu maqsadlarda Farg'ona vodiysi ya'ni Farg'ona, Andijon, Namangan viloyati tuman va shahar markazlarida tayyor mahsulotlarni sotish bo'yicha ixtisoslashgan hozirgi zamon talablariga javob beradigan do'konlar tashkil etish lozim.

Mazkur obidalar mustaqil O'zbekistonimizning tarixiy hurlik ramzi sifatida, bir tomondan xalqaro ahamiyatga molik bo'lib, davlatlar o'rtasida o'zaro munosabatlarni yaxshilash vositasi vazifasini o'tasa, ikkinchi tomondan, tarixiy, madaniy, me'morchilik yodgorliklari bilan bevosita bog'liq bo'lgan sayyohlik davlatimiz

iqtisodiyotini mustahkamlashga, uning jahon davlatlari qatorida tutgan o'rnini, obro'yi, sha'ni, qadr-qiyamatini yanada oshirishga xizmat qilmoqda. Fikrimiz dalili sifatida ayrim misollarni tahlil qilib chiqamiz. Birgina Farg'ona viloyatidagi turli shahar va tumanlariga 1994 yil 15 ming sayyoh tashrif etgan bo'lsa, 1995 yili ular soni 35 ming kishiga yetdi. Farg'ona "O'zbekturizm" kompaniyasi 1993 yili 1 million, 1994 yil 1,2 million, 1995 yili 1,8 million AQSH dollari miqdorida daromad ko'rgan bo'lsa, 1996 yilda mazkur milliy kompaniyaning daromadi mo'ljaldagi 55 million so'm o'rniga 100 million AQSH dollari miqdorini tashkil etadi³.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, uzoq yillar davomida madaniyat sohasida ishbilarmonlik, tadbirkorlik faoliyati, mulkchilikka bo'lgan erkin qarashlar man etilgan edi. Moddiy boyliklar singari madaniy boyliklar ham inson mehnati natijasida yaratiladi. Demak, bu soha mehnati ham iqtisod qonunlari asosida baholanadi. Madaniyat va san'at sohasi mehnati o'z tabiatiga ega bo'lib, uning samarasi ham birinchi navbatda moddiy hayotga, iqtisodiy poydevorga bog'liq. Madaniyat va iqtisodiyot bir-birini quvvatlab, o'zaro rivojlanib boradi. Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda: "Biz iqtisodiy o'nglanish, iqtisodiy tiklanish, iqtisodiy rivojlanishni ma'naviy o'nglash, ma'naviy poklanish, ma'naviy yuksalish harakatlari bilan tamomila uyg'un bo'lishini istaymiz". Madaniyati va iqtisodiyoti yuksak elning tolei, qadr-qimmatini hamisha baland bo'lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi // O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi 07-12-2016. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 48 b.
2. Karimov I. A. O'zbekistonning siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy istiqbolining asosiy tamoyillari. T. «O'zbekiston» 1995 yil.
3. G'ulomov S.S Menejment asoslari. Toshkent-1998 yil.
4. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Dilobar, J. (2022, February). THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF MUSIC. In *Archive of Conferences* (pp. 49-52).

³ Karimov I.A O'zbekistonning siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy istiqbolining asosiy tamoyillari³. T. «O'zbekiston» 1995 yil

5. Mannopov, S. (2004). Uzbek folk music culture.(Study guide) Tashkent. *New Age Generation*.
6. Маннопов, С. (2018). Навобахш оҳанглар. Т.: *IJOD-PRESS* нашриёти.
7. Маннопов, С. У. Л. Т. О. Н. А. Л. И. (2004). Ўзбек халқ муסיқа маданияти. *Янги аср авлоди*.
8. Маннопов, С. (1852). Ходжи Абдулазиз Абдурасулов (1852-1936).
9. Abdusattorov, A. About Makom Melodies Adapted for Orchestra of Uzbek Folk Instruments. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 2(11), 28-30.
10. Kurbanova, B., Khurshid, M., & Tokhirjon, S. (2022, May). THE ROLE AND IMPORTANCE OF A SYSTEMATIC APPROACH TO TEACHING IN THE FINE ARTS. In *Archive of Conferences* (pp. 105-107)
11. Мамазияев Хуршиджон Аъзамжон Ўғли МАҚОМ САНЪАТИДА МУСИҚА ЧОЛҒУЛАРИНИНГ ТАДРИЖИ // SAI. 2022. №С3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ma-om-sanatida-musi-a-chol-ularining-tadrizhi> (дата обращения: 05.10.2022).
12. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
13. Sadikovna, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND SKILLS OF FUTURE TEACHERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8894-8903.
14. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL.
15. Barchinoy, K. (2019). Problems of Improving Artistic Perception of Future Art Teachers. *Cross-Cultural Communication*, 15(4), 79-82.
16. Qurbonova, B. (2021). The history of visual art and its importance in people life. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1558-1561.
17. Kakharovna, A. M., Tadjimatovich, Y. M., Rakhmatovich, S. O., & Mirzahamdammovna, Q. B. (2021). Modern Approaches to the Teaching of Fine Arts. *Solid State Technology*, 64(2), 4250-4254.
18. Nodirjon, M., Abdusalom, M., & Ozodbek, S. (2021). TECHNOLOGIES OF TEACHING FINE ARTS WITH MODERN METHODS.

-
19. Zulfiya, B., Rakhmonali, S., & Murodjon, K. (2021). A BRIEF HISTORY OF THE DEVELOPMENT AND TEACHING OF DRAWING SCIENCE IN UZBEKISTAN.
 20. Nazokat, A., Ibrokhim, Y., & Makhpuzakhon, A. (2021). FACTORS OF DEVELOPMENT OF FINE ARTS.
 21. Nazokat, A. (2021). Means of Ensuring the Integrity of the Image and Writing in the Performance of Visual Advertising.